



DE GORDIJNZWAM VAN SCHIER

Martijn Oud¹ & Nico Dam²

Cortinarius-werkgroep Zinziberatus

¹ Borinagestraat 19, 1827 DX Alkmaar

² Hooischelf 13, 6581 SL Malden

Oud, M. & Dam, N. 2010. *Cortinarius septentrionalis* on the island of Schiermonnikoog. *Coolia* 53(2): 82–84.

In October 2009, the first Dutch collection of *Cortinarius septentrionalis* was found in a wet meadow with deciduous shrubs on the island of Schiermonnikoog. We briefly describe the collection, and shortly discuss related species.

Vakantie houden is een gevaarlijke activiteit. Vaak kom je daarbij in gebieden die je eigenlijk niet goed kent, en dat levert altijd het risico op van frustrerend onbekende paddenstoelen. Dat overkwam Martijn, oktober 2009 op Schiermonnikoog. Ten westen van de Westerplas, vlakbij de vogelobservatiehut, bevindt zich een open gebied met veel Kruiptwilg (*Salix repens*), waarvan het open karakter door middel van maaien in stand wordt gehouden. Door zijn ligging aan de Westerplas is het er vochtig en mosrijk, en op de bewuste dag stond het ook nog vol met paddenstoelen. Hier stond de bron van de frustratie, een forse, levendig gekleurde gordijnzwam met slijmige steel en hoed. *Cortinarius* ondergeslacht *Myxacium* dus, maar daar hield het dan even mee op.

De paddenstoel kwam bij Nico terecht, die er een nieuwe soort voor ons land in zag, maar welke? Na rijp beraad hebben we besloten de soort *Cortinarius septentrionalis* te noemen, een vooral in Scandinavië verbreide soort. Dichter bij Scandinavië dan op Schiermonnikoog kun je in Nederland nauwelijks komen, dus Noordelijke slijmsteelgordijnzwam lijkt ons een mooi voorstel voor de Nederlandse naam.

Hieronder volgen een korte beschrijving van de vondst en een beknopt relaas van onze zoektocht naar een passende naam.





***Cortinarius septentrionalis* E. Bendiks., K. Bendiks. & Brandr. (1993)**

Noordelijke slijmsteelgordijnzwam (voorstel voor NL naam)

Hoed 35–55(–60) mm, jong konisch tot half bolvormig, later afgevlakt of met een lage umbo, met een min of meer golvende, iets naar binnen gebogen rand; oppervlak zeer slijmig, aan de rand iets doorschijnend gestreept, matig tot nauwelijks met witte velumresten behangen; kleur levendig roodbruin, naar het midden toe donkerder wordend. Plaatjes eerst grauwwitte, later toenemend hazelnootbruin met een lichtere snede, bochtig aangehecht en met een tand aflopend op de steel. Steel 50–70 × 6–12 mm, cilindrisch, buigzaam en breder wordend naar de basis, oppervlak wit en behangen met witte cortinaresten, vooral aan de basis en op circa 80% van de steelhoogte roodbruin gekleurd door sporen. Sporen 10,5–12 × 6,5–7,5 µm, gemiddelde lengte/breedteverhouding (Q) 1,65, (slank) ellipsoid, met afgeronde top en duidelijke apiculus; grof wrattig geornamenteerd. Geen cystiden gezien. Hyfen en basidiën met gespen.

Schiermonnikoog, Westerplas, oktober 2009; leg. Martijn Oud.

De microscopische kenmerken van onze paddenstoel leiden naar sectie *Myxacium* (Moser, 1983; Knudsen & Vesterholt, 2008). Daarin zitten vijf soorten (of misschien beter: vijf namen) die voor onze collectie mogelijk in aanmerking zouden komen: *Cortinarius absarokensis*, *C. favrei*, *C. fennoscandicus*, *C. grillipes* en *C. septentrionalis*. Van deze soorten lijkt *Cortinarius grillipes* macroscopisch sterk op onze vondst (Moser & Jülich, 1985), maar die zou ballonvormige cheilocystiden en amandelvormige sporen moeten hebben (Moser, 1983).





(Daarmee valt hij trouwens binnen sectie *Myxacium* nogal uit de toon, maar dit terzijde.) De microscopische kenmerken van de overige soorten lijken niet erg verschillend, en die soorten worden vooral op macroscopische kenmerken en, helaas, ecologie onderscheiden. *Cortinarius absarokensis* is een soort die uit Noord-Amerika beschreven is, en daar niet zeldzaam schijnt te zijn. Evenals *C. fennoscandicus* is het een nogal vaal gekleurde soort, veel doffer dan de door Martijn gefotografeerde exemplaren.

Het onderscheid tussen *C. favrei* en *C. septentrionalis* is ons veel minder duidelijk. In de beschikbare sleutels wordt *C. favrei* afgesplitst op grond van zijn groeiplaats: tussen dwergwilgen boven de boomgrens in de Alpen. Maar of dat ecologische kenmerk wel zo betrouwbaar is, is maar zeer de vraag. Het zou niet voor het eerst zijn dat alpiene gordijnzwammen ook in de Kruipwilg-struwelen van de Nederlandse kustduinen worden aangetroffen (Arnolds & Kuiper, 1995). Voor de rest is het verschil tussen *C. favrei* en *C. septentrionalis* slechts klein, voor zover wij uit de literatuur kunnen opmaken. Vanwege de levendige hoedkleur met het donkerder centrum van de exemplaren van Schiermonnikoog hebben we voor *C. septentrionalis* gekozen. Een mooie foto van Scandinavische exemplaren staat in de *Cortinarius* Flora Photographica (Brandrud et al., 1995–; plate B04). Voor zover ons bekend zijn slechts twee van de hier genoemde soorten (*C. absarokensis* en *C. favrei*) op het niveau van DNA met elkaar vergeleken (Seidl, 2000).

Literatuur

- Arnolds, E. & Kuiper, Th.W., 1995. Some rare and interesting *Cortinarius* species associated with *Salix repens*. Beih. Sydowia X: 5–27.
- Bendiksen, E., Bendiksen, K. & Brandrud, T.E., 1993. *Cortinarius* subgenus *Myxacium* section *Colliniti* (Agaricales) in Fennoscandia, with special emphasis on arctic-alpine zones. Sommerfeltia 19: 1–37.
- Brandrud et al., 1995–. *Cortinarius* Flora Photographica, vol. 1–4. Matfors, S.
- Knudsen, H. & Vesterholt, J. (eds.), 2008. Funga Nordica. Nordsvamp, Kopenhagen, DK.
- Moser, M., 1983. Die Röhrlinge und Blätterpilze. Kleine Kryptogamenflora Band IIb/2, 5. Aufl. G. Fischer Verlag, Stuttgart, D.
- Moser, M. & Jülich, W., 1985–. Farbatlas der Basidiomyceten. G. Fischer Verlag, Stuttgart, D.
- Seidl, M., 2000. Phylogenetic relationships within *Cortinarius* subgenus *Myxacium*, sections *Defibulati* and *Myxacium*. Mycologia 92: 1091–1102.

De foto's (alle door Martijn Oud) tonen verschillende exemplaren van *Cortinarius septentrionalis*, uit de collectie van Schiermonnikoog.

